

Výuka obrazem aneb jak natočit populárně-naučné video

Vojta Hanák - **ÚDiF**

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jak to může vypadat

- [Badatelna](#)
- [Veritasium](#)
- [Minute physics](#)
- [Vi Hart](#)
- [Numberphile](#)
- [Magnetický vláček](#)

Forma – jak to bude vypadat

Forma

Každá forma videa má své pro a proti, ne každá však může být v dané situaci vhodná. Chceme-li natočit průběh experimentu, třeba i dlouho trvajícího, bude pro nás lepší mít video například bez komentáře, popřípadě mít komentář v titulcích.

V každém případě je nutné zvolit takovou podobu a styl vyprávění, které nám osobně vyhovuje a nenutit se do jakkoliv nepřírozené polohy. Podobné je to s rolemi účinkujících.

Počet účinkujících

Počet účinkujících se sice odvíjí od našich personálních možností, ale má velký vliv na podobu výsledku. Pokud člověk natáčí sám, vše jde až podezřele snadno, není třeba vymýšlet dialogy a dělit tok řeči. Na druhou stranu může natáčení monologů snadno vést k přílišné upovídanosti a nepřehlednosti celého sdělení.

Ve třech a více lidech už je nutná koordinace lidí v záběru a podobně. Více lidí v záběru také přináší nutnost herecké práce – osoby v záběru by měly reagovat na to co se děje a tato reakce by měla působit autenticky, což může být problém zejména u opakovaných záběrů.

Prostředí

Výběr prostředí, ve kterém budeme natáčet je důležitý nejen z technického pohledu (klid, světlo...), ale i z pohledu dramaturgického. Natáčení videa o parních strojích v prostředí technického muzea bude jistě lepší než v botanické zahradě. Nemusíme však zacházet do extrémů. Prostředí školní třídy lze celkem snadno nahradit prostředím pro diváka komfortnějším. Obecně by mělo být prostředí ve kterém se pohybujeme zajímavé ale nikoliv rušivé.

Triky

Informační hustotu videa můžeme snadno zvýšit například tím, že hlasový komentář bude říkat něco jiného, než co bude zobrazeno – hodnoty, data, vysvětlení. Můžeme ji ale i snížit opakovanými záběry, dodatečným komentováním – typické pro dokumenty amerických kabelových televizí.

Pro udržení pozornosti diváka je dobré záběry něčím oživit. Pohled na mluvící hlavy rychle unaví. Pokud to, co říkáme můžeme podložit obrázkem, animací, záběrem popisovaného efektu, infografikou nebo jen vyplňujícím pohledem po okolí, stojí za to to zkusit.

Obsah – tvorba scénáře

Proč to celé

Než se vůbec pustíme do vytváření jakéhokoliv obsahu, musíme vědět, proč to celé děláme. Je naším cílem mít sadu natočených pokusů, které bychom nemohli provádět ve třídě? Chceme vytvořit výukové video? Chceme světu sdělit myšlenku nebo skutečnost, kterou by lidstvo mělo znát? Chceme si udělat reklamu? Podobných cílů může být nepřeberné množství. Při tvorbě máme jeden hlavní cíl a jím poměříme naše další konání.

Z cíle našeho videa vyplyne, jak bude video vypadat. Zda to bude pán v saku hovořící u stolečku, dynamické video plné střihů a stroboskopického světla, pořad plný animací a obrázků podložený namluveným komentářem nebo zda budeme tvořit komediální útvar.

Pro koho točíme

Druhá věc, kterou musíme mít při tvorbě neustále na paměti je, jaké je naše cílové publikum, tedy pro koho video točíme. Jsou to dospělí lidé, děti, studenti středních škol, žáci tříd, ve kterých učíme, odborná veřejnost nebo laici. Pro každý typ publika budeme vycházet z jiných předpokladů. Budeme volit různé výrazové prostředky, různou dynamiku vyprávění a v neposlední řadě různé vtipy.

Volba tématu

Volba konkrétního tématu je vždy těžká. Je dobré volit takové téma, které je nám samotným blízké a je pro nás zajímavé. Pak máme šanci vzbudit zájem i u diváků. Nemusíme se bát témat kontroverzních nebo složitých, jde jen o to, jak je uchopit. Při volbě je dobré podívat se po internetu, abychom nevynalézali kolo.

Co chceme říci

Víme-li, proč a pro koho video točíme, musíme se dále rozhodnout, jakou myšlenku bude mít náš konkrétní výtvar. Scénář a celé video musí mít zcela konkrétní myšlenku, kterou sděluje. Této myšlenky (pointy) si musí být vědomi všichni tvůrci během celého procesu. Pokud myšlenka chybí nebo vyplyne během procesu, na videu je to ve výsledku vždy poznat.

Jaký bude rozsah

Pokud nenatáčíme pro televizi, není přesná stopáž kriticky nutná. Nicméně ušetříme si mnoho starostí, pokud se na začátku rozhodneme, jak dlouhé výsledné video chceme. Točíme-li pro internet, je kratší stopáž výhodou. Máme-li konkrétní myšlenku, zkusme se zamyslet, na jak nejmenším prostoru ji dokážeme sdělit. Vynechejme veškerou slovní i obrazovou vodu. Pauza nechť je pauzou nikoliv přestávkou.

Osnova

Máme zvolený rozsah a máme pointu. Nyní potřebujeme zjistit, jakými kroky musí naše video projít. Pro příklad abychom mohli natočit video, kterým vysvětlujeme proč nefunguje kompas v tramvaji, museli jsme ukázat, že tento jev existuje, museli jsme ukázat jak se kompas v tramvaji chová, museli jsme mít vysvětlení tohoto jevu a to ukázat ve zjednodušeném experimentu (trolejové vedení se chová jako magnet, pokud jím teče proud) a věděli jsme, že video musí mít úvod a závěr. Tuto kostru jsme pak postupně rozvedli na hotový scénář.

Tvorba scénáře

Když píšeme scénář, zpravidla si představujeme, jak to někomu říkáme. Můžeme to zkusit a zaznamenat. Pak scénář opakovaně čteme a upravujeme, doplňujeme ozdoby. Scénář lze natáčet doslova, může být také jen vodítkem. Vždy je dobré mít scénář napsaný podrobně a konkrétně. Budeme tak mít jistotu v tom, co chceme říci a v jakém pořadí to budeme říkat.

Pracujeme-li ve více lidech, budeme text dělit mezi jednotlivé mluvčí. Hlídáme si délku textů tak, aby žádný z mluvčích nehovořil podezřele dlouho nebo často. Je dobré přemýšlet i nad tím, co budou dělat postavy, které zrovna nehovoří.

Scénář není tvořen pouze mluveným slovem. Obsahuje i režijní a scénické poznámky, kterými si ujasňujeme, kdo a kdy bere co do ruky, ze které strany přicházíme, zda vstáváme nebo si sedáme a podobně.

Nutné aproximace

Při psaní jakéhokoliv textu vždy nutně dojdeme k situaci, kdy námi psaný text bude z odborného pohledu nepřesný nebo zjednodušený. Ted' nemluvíme o faktických chybách, ale o tom, že je daná problematika složitější a navíc je ještě spousta zajímavostí, které bychom mohli (a z vnějšího pohledu i měli) říci a podobně. Chceme-li dodržet rozumný rozsah a srozumitelnost celku, nevyhneme se zjednodušením. Je dobré vědět co a proč zamlčujeme.

Technický scénář

Máme-li napsaný text, který je srozumitelný, přehledný a je radost ho číst či poslouchat, zbývá nám doplnit do něj technické poznámky. V nich si rozvrhneme, kdy použijeme určité typy záběru, kde budou střihy (to znamená kde můžeme přerušit natáčení), kde potřebujeme detail, kdy přistane parašutista a kdy dojde k explozi. Tyto poznámky píšeme tomu, kdo bude video technicky zpracovávat, aby se mohl připravit. Usnadní nám to posléze i střih a budeme mít jistotu, že nezapomeneme natočit některý speciální záběr, který by se nám mohl hodit.

Peer review

Neocenitelnou pomocí je možnost dát náš hotový scénář k přečtení někomu z naší cílové skupiny. Takto mohou zavčas vyplynout nejasná místa, chybné předpoklady nebo dílčí nedostatky scénáře. Je pak na nás, jak se se zjištěnými informacemi vypořádáme.

Jdeme natáčet

Podmínky pro natáčení

Na samotné natáčení je dobré jít v dobré psychické a fyzické kondici a pozastavit se nad tím, jak budeme ve videu vypadat. Rozmysleme si, co budeme mít na sobě a před natáčením si najděme chvíli na pohled do zrcadla. Také je dobré rozhlédnout se po okolí, aby v záběru nebylo něco, co tam nechceme. Známe-li své nedostatky, můžeme je maskovat nebo omezit. Zejména si hlídáme parazitní slova, řeč těla, postoj, intonaci.

Po natáčení

Natočené záběry kontrolujeme, dokud je čas je změnit nebo opravit. Nebojme se opakovat, nespěchejme. Video není nutné natočit na jediný záběr a na první dobrou. Na druhou stranu občas může být autenticky pokažený záběr lepší než perfektně zahráný a natočený.

Natočené a hotové video nezapomeneme několikrát kontrolně zhlédnout. Je to naše poslední šance odhalit případné chyby.

Praktická část

Vaše vlastní video

- Délka 1 minuta
- Konkrétní téma, které je vám blízké
- Výběr tématu, vytvoření bodového scénáře (10 min)
- Rozepsání konkrétního textu (15 min)
- Konzultace (10 min)
- Doplnění technických a obrazových poznámek (10 min)
- Konzultace (5 min)